

Asia: VN/1281/2020

Lausuntopyyntö hallituksen selonteosta kotoutumisen edistämisen uudistamistarpeista (luonnos)

Lausunnonantajan lausunto

Yleiset selontekoa koskevat kommentit

Suomen Yrittäjät kiittää mahdollisuudesta lausua kotoutumisen edistämisen uudistamistarpeista.

Kotoutumistoimenpiteet on laadittu selonteossa kiitettävällä tavalla kotoutujalähtöisesti. On ehdottoman tärkeää, että maahanmuuttanut on prosessissa aktiivinen toimija.

Kotoutumistoimenpiteitä on kuitenkin edelleen suunnattu erityisesti työttömille työnhakijoille, mikä voi jopa ohjata ihmisiä hakeutumaan työttömiksi työnhakijoiksi kotoutumiskoulutukseen pääsyn helpottamiseksi. Kotoutumispalveluiden on oltava jossain määrin kaikkien maahanmuuttaneiden saatavilla, jotta integraatio Suomeen toimii mahdollisimman hyvin. Kotoutumisen lisäksi on panostettava niin sanottuun digikotoutumiseen ja digitaalisen osaamisen kehittämiseen, sillä monella maahanmuuttaneella ei ole Suomessa tarvittavia digitaalisia taitoja.

Suomen kilpailukyvyyn, työllisyyden, yhteiskunnan hyvinvoinnin ja talouden kannalta on tarpeen laatia kokonaiskuva kotoutumisjärjestelmän edellyttämistä muutostarpeista. Selonteko on tavoitteiltaan tarpeellinen ja siinä on hyvin ja kokonaisvaltaisesti esitetty kotoutumiseen vaikuttavat tekijät, joita ovat erityisesti osallisuus, yhteiskunnan vastaanottavuus, työelämään kiinnittyminen ja koulutus. On kuitenkin nostettava erikseen esiin Suomessa jo nyt olevat ulkomaalaistaustaiset ihmiset ja se, että heidän osaamistansa on tuotava paremmin esiin ja hyödynnettävä nykyistä tehokkaammin. Työmarkkinoiden jäykät rakenteet ovat johtaneet siihen, että rakenteellinen työttömyys on korkea ja työllisyysaste Pohjoismaiden alhaisin. Siksi Suomen työmarkkinoilla on tehtävä uudistuksia, jotka kannustavat yrityksiä työllistämään ja antavat kaikille ihmisille mahdollisuuksia työmarkkinoille integroitumiseen. Suomi tarvitsee jo ikärakenteensa vuoksi nykyistä selvästi enemmän työperäistä maahanmuuttoa.

Toimintaympäristön muutosten takia tarvitaan muutoksia myös toimintatavoissa ja resurssien kohdentamisessa. On pystyttävä varautumaan myös täysin ennakoimattomiin muutoksiin ja esimerkiksi ilmastopakolaisuuden kasvuun; ennakoivat tietojärjestelmät toimivat tässä hyvänä tukena. Pk-yritykset voivat innovatiivisina ja ketterinä toimijoina tarjota uudenlaisia ratkaisuja kotoutumiseen esimerkiksi kieliopetuksessa ja osaajien houkuttelussa tarvittavaan digitaaliseen infrastruktuuriin. Vastavuoroisesti yritykset tarvitsevat sopivaa osaamista ja vahvaa tukea TKI-työhönsä. Tarvitaan ekosysteemimäistä yhteistyötä eri kotoutumistoimijoiden välille, josta kotoutumisen kumppanuusohjelma on mainio esimerkki. Lisäksi tarvitaan kunnianhimoiset ja konkreettiset tavoitteet sekä mittarit uusille kotoutumistoimenpiteille.

Kommentit lukuihin 1-6: Tilannekuva ja keskeiset muutostekijät. Pyydämme tarvittaessa kirjaamaan vain tiiviin yleisen lausunnon luvusta ja yksityiskohtaisesti vain tärkeimmät kommentoitavat tai mahdollisesti puuttuvat asiat.

Maahanmuuttaneiden yrittäjäyys on nousussa ja vastaa määrällisesti hieman korkeampaa osuutta kuin kantasuomalaisten yrittäjäyysaste. On tärkeää huomata, että kiinnostusta työllistää ja kansainvälistyä löytyy herkemmin maahanmuuttaneiden yrittäjien keskuudesta. Samaan aikaan heidän keskimääräinen tuottavuustasonsa on matalampi kuin kantasuomalaisten. Tämän takia on tärkeää panostaa maahanmuuttaneiden yrittäjien osaamiseen, jotta heidän mahdollisuutensa työllistää ja kansainvälistyä paranevat.

Oleskelulupa-prosessin nopeuttaminen on ratkaisevassa roolissa kansainvälisten osaajien houkuttelussa; samalla tulisi keskustella myös eri oleskelulupien sisällä olevasta joustavuudesta ja mahdollisuudesta siirtyä oleskeluluvasta toiseen, sillä maahanmuuton eri kategoriat risteävät. Yrittäjien (ei startup viisumi) oleskelulupaprosessi kestää pahimmillaan yli puolitoista vuotta ja tätä prosessia tulisi merkittävästi lyhentää siirtymällä etukäteisvalvonnasta jälkivalvontaan ja keventämällä prosessia ylipäättään.

Tutkintotavoitteisella koulutuksella, kielen opetusta lisäämällä, elinikäisellä oppimisella, koulutuksen ja työskentelyn yhdistämisellä sekä palkkatuetun työn laajentamisella on varmasti positiivinen vaikutus maahanmuuttaneiden kotoutumiseen ja työllistymiseen. Samaan aikaan tulee mahdollistaa entistä laajemmin englanninkielisten opintojen saatavuus, esimerkiksi yrittäjän ammattitutkintoa ei ole mahdollista suorittaa englannin kielellä. Osaamisen tunnistamiseen ja tunnustamiseen on laitettava resursseja heti maahan tultaessa, oli kyseessä sitten vailla korkeakoulutusta oleva kiintiöpakolainen tai kansainvälinen huippuosaaja. On lisättävä maahanmuuttaneiden mahdollisuuksia osoittaa osaamisensa näyttötutkinnoilla ja laajennettava täydennyskoulutusmahdollisuuksia myös varsinaisen kotoutumisajan jälkeiselle ajalle. Muualla suoritettu ammattitutkinto pitäisi pystyä entistä laajemmin hyväksyttämään Suomessa esimerkiksi näyttötutkinnolla sen sijaan, että ohjataan suorittamaan uutta vastaavaa tutkintoa. Englanninkieliset opinnot ovat tällä hetkellä rajattu kotoutumistukien ulkopuolelle, vaikka ne olisivat usein nopein keino päästä uudessa kotimaassa oppimaan uutta ja kouluttautumaan lisää. Kotoutumiskoulutuksen suomen kielen opintojen vaatimuksesta tulisi joustaa ja tarkastella kokonaisuutta kotoutujan kannalta. Oppisopimusmahdollisuuksia tulee laajentaa ja näyttötutkintoja lisätä. Samalla tulee

tietoisesti satsata oppilaitosmaailman monimuotoisuuteen, opettajien diversiteettiin ja osaamiseen kohdata eri taustasta tulevia ihmisiä.

Kommentit lukuun 7: Maahanmuuttajien työllisyyden ja osallisuuden edistäminen

Vieraskielisyyskertoimen laskentatavan muuttaminen kuntien peruspalveluiden valtionosuudessa on kannatettava muutos. Työpaikkasuomi ja -ruotsi -koulutusmahdollisuuksia ja niistä viestimistä tulee kasvattaa suhteessa vieraskielisten määrään kunnissa. Kieli- ja palkkatuen yhdistäminen on tarpeen ja kielituen tulisikin olla aina osana palkkatukea silloin kun ollaan palkkaamassa heikon kotimaisen kielitaidon omaavaa henkilöä. Maahanmuuttaneiden mahdollisuuksia kouluttautua oppisopimuksella tulee systemaattisesti lisätä, oppisopimuskoulutuksen kulurakennetta on katseltava uudelleen, niin että palkka kasvaa osaamisen myötä. Edelleen on tarpeen lisätä työnteen ja kielen opiskelun yhdistämisen mahdollisuuksia. Samalla on lisättävä toimia työyhteisöjen monimuotoisuuden vahvistamiseksi, TEM:in työelämän monimuotoisuusohjelma on tästä tervetullut esimerkki.

SIB kokeilun vakiinnuttaminen on erittäin tervetullut suunnitelma ja kehityssuunta, johon koko kotoutumisjärjestelmän tulisi mennä. Eri toimenpiteiden vaikuttavuutta on pystyttävä seuraamaan ja mittaamaan, jotta osataan tehdä oikea-aikaisia ja tilanteeseen sopivia muutoksia. Poikkihallinnollisella, verkostomaisella ja moniammatillisella yhteistyöllä on merkittävä rooli kotoutumisen onnistumisessa. Tämän takia olisi syytä selvittää tarvittavat resurssit ja mahdolliset lakimuutokset esimerkiksi sen mahdollistamiseksi, että eri tietojärjestelmät puhuisivat keskenään ja viranomaisten olisi mahdollista jakaa tietoa saumattomasti.

Äitien ohjaaminen kohti työelämävalmiuksia vahvistavia palveluita on tärkeää samalla kun lasten varhaiskasvatuksen mahdollisuuksista keskustellaan. Esimerkiksi Äidit mukaan kouluihin -hankkeen kaltaista toimintaa tulee valtavirtaistaa ja lisätä maahanmuuttaneiden naisten osallisuuden, osaamisen ja työllistymisen parantamiseksi.

Kommentit lukuun 8: Nopeutetaan kotoutumisen käynnistymistä

Kotoutumisprosessin nopeuttaminen on tarpeellinen ja kannatettava muutos. Osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen prosessi on hyvä aloittaa niin pian kuin mahdollista, maahanmuuton syytä riippumatta.

Vastaanottokeskuksessa tehtävä esikotouttava työ on ratkaisevan tärkeää pakolaisten ja turvapaikanhakijoiden integroitumisessa. Esimerkiksi digitaalisten taitojen omaksuminen on oleellista suomalaisessa yhteiskunnassa pärjäämiseksi. Turvapaikanhakijalla tulee olla oikeus työskennellä välittömästi maahan saapumisen jälkeen. Työnteko-oikeuden karenssi on ongelmallinen sekä turvapaikkahakemuksen jättämisen että mahdollisen uusintahakemuksen yhteydessä. Vaikka turvapaikkamenettelyä ei ole tarkoitettu työvoiman maahanmuuttoon, olisi työnteko-oikeuden salliminen hyväksi sekä yhteiskunnalle että turvapaikanhakijalle itselleen.

Kommentit lukuun 9: Parannetaan ohjauksen ja neuvonnan saatavuutta maahanmuuttajille

Ohjaus- ja neuvontapalveluiden saatavuutta ja toimintamalleja on parannettava ja linkitettävä entistä enemmän työelämään. Poikkihallinnollisuudella, moniammatillisuudella ja verkostoimisella työskentelyotteella saadaan vaikuttavampaa palvelua. Ohjaamo-toiminnan mallintaminen toimii erinomaisesti myös kotoutumistoimenpiteissä.

Suomen Yrittäjien (2018) -tutkimuksessa selvitettiin ohjauksen ja neuvonnan saatavuutta maahanmuuttaneille yrittäjille; kyselyssä suurin osa (67 %) toivoi englanninkielisen tiedon saatavuuden lisäämistä. Neljäsosa vastaajista sai tarvittavan tiedon suomeksi. Muita haluttuja palvelukieliä olivat venäjä, kiina, ranska ja arabia. Selkeä tarve monikielisemmälle lähestymistavalle on olemassa; samalla kun panostetaan monikielisyyteen, tulee entistä vahvemmin ohjata kotimaisten kielten oppimiseen. Molempia lähestymistapoja tarvitaan erityisesti kotoutumisen alkuvaiheessa. InfoFinland-sivustoa, joka tarjoaa maahanmuuttaneille monipuolista tietoa ja tukee kotoutumista, on syytä kehittää entisestään. Sivuston rahoitus on tällä hetkellä kuntien varassa.

Kommentit lukuun 10: Luodaan kotoutumisohjelma alkuvaiheen kotoutumisen tukemiseksi

Kotoutumisohjelma, jonka tavoitteena on selkeyttää ja tehostaa alkuvaiheen kotoutumispalveluita kokonaisuutena sekä tavoittaa alkuvaiheen kotoutumispalveluita tarvitsevat kohderyhmät nykyistä kattavammin on erittäin tervetullut. Erityisesti kotona lapsiaan hoitavat äidit jäävät usein jo alkuvaiheessa syrjään mikä puolestaan vaikeuttaa kotoutumista pitkällä tähtäimellä. Kotoutumistoimenpiteitä on suunnattu erityisesti työttömille työnhakijoille tai toimeentulon piirissä oleville. Olisi syytä selvittää mahdollisuus tarjota jonkinasteista kotoutumiskoulutusta myös työperäisesti Suomeen tuleville Tervetuloa Suomeen -oppaan lisäksi.

Työmarkkinoiden tarpeet ja maahanmuuttaneiden osaaminen eivät välttämättä kohtaa toisiaan. Siksi tulisikin panostaa osaamista täydentävään koulutukseen. Mahdollisuus työkyvyn ja osaamisen rinnakkaiseen kehittämiseen on tervetullut kehityssuunta. Osaamisen ja työnkyvyn kehittymistä on pystyttävä mittaamaan ja toiminnalle tulee asettaa yhdessä selkeät tavoitteet.

Suomalainen työelämä nojaa pitkälti todistuksiin, suoritettuihin koulutuksiin, ansioluetteloihin ja tutkintoihin. Maahanmuuttaneen työnhakijan aiempi työkokemus ja osaaminen jää helposti tunnistamatta. Jotta aiempi osaaminen ja ammattitaito saataisiin käännettyä mahdollisimman nopeasti suomalaisen työelämän hyödyksi, tarvitaan lisää joustavuutta ja monimuotoisia oppimismahdollisuuksia sekä lisää keinoja osaamisen tunnustamiseen.

Kotoutumiskoulutuksen kielitaidon tavoitetason (B1.1.) saavuttaa noin kolmasosa koulutukseen osallistuneista ja erityisesti koulutuksen hitaalla polulla tavoitetason saavuttamisessa on haasteita. Kielikoulutusta on suunnattu enemmän vuorovaikutukselliseen suuntaan ja ulos luokkahuoneista. Kielikoulutuksien järjestämisessä olisi syytä tehdä yhteistyötä järjestöjen kanssa. On kannatettavaa parantaa kotoutumiskoulutuksen saatavuutta henkilöille, joilla on kotoutumiskoulutuksen tarve, eikä enää voimassa olevaa kotoutumissuunnitelmaa.

Työelämän murroksessa yrittäjyydestä tulee jatkossa yhä useammalle keino työllistyä. Palkkatyön ja yrittäjyyden rajat tulevat tulevaisuudessa hämärtyvän. Siksi maahanmuuttaneita tulisikin kannustaa yhä enemmän yrittäjyyteen ja tarjota tietoa ja tukea yrittäjäksi ryhtymiselle jo kotoutumisen varhaisessa vaiheessa.

Kommentit lukuun 11: Kotoutumisen edistäminen tukemaan osaajien pysyvyyttä ja osallisuutta

Ulkomaalaisten opiskelijoiden Suomeen sitouttamiseksi on tehtävä merkittäviä muutoksia. Suomen tulisi asettaa selkeä tavoite siitä, kuinka monen ulkomaalaisen opiskelijan tavoitellaan jäävän Suomeen, esimerkiksi 75 prosenttia osoittaisi sopivaa kunnianhimoa. Ulkomaalaisen opiskelijan opintojen sisältöä tulisi ohjata hiljalleen kohti kotimaista kieltä, jotta kieli tulisi tutuksi ja työllistyminen helpottuisi. Valmistumisen jälkeen tulee ulkomaalaisille opiskelijalle myöntää automaattinen oleskelulupa. Oppilaitosten ja työnantajasektorin yhteistyöhön on panostettava entistä laajemmin, erityisesti ulkomaalaisten opiskelijoiden kohdalla. Lisäksi tarvitaan selkeä suunnitelma ammatillisen koulutuksen kansainvälistymiseen ja erityiseen kv-rekrytointiin niiden alojen opintolinjoille, joissa on kova työvoimapula.

Ulkomaalaisten työntekijöiden puolisoitten työllistymistä ja perheiden integroitumista on tuettava. Suomessa työvoiman ulkopuolella olevista puolisoista lähes puolet ovat korkeakoulutettuja. Varteenotettavia esimerkkejä kansainvälisten osaajien puoliso-ohjelmista löytyy ainakin Helsingistä ja Tampereelta. Englanninkielistä palvelutarjontaa on lisättävä ja esimerkiksi englanninkielisten opintolinjojen kasvattamista harkittava ottaen huomioon kansainvälisten osaajien perheet. Kaupunkeja ja kuntia tulee tukea englanninkielisten palveluiden tarjoamisessa ulkomaiselle työvoimalle, esimerkiksi Espoo on jo omaksunut englannin viralliseksi kielekseen. Sujuva arki kansainvälisille asiantuntijoille ja puolisoitten työllistyminen ovat vetovoimatekijöitä osaajia houkuteltaessa.

Kommentit lukuun 12: Vahvistetaan kumppanuuksia ja järjestöjen roolia

Suomen Yrittäjät on ollut mukana kotoutumisen kumppanuusohjelmassa ja pitää tärkeänä, että sitä jatketaan. Järjestöjen olemassa olevan toiminnan hyödyntäminen kotoutumisen tukena edellyttää, että esimerkiksi ohjauksesta vastaavat viranomaiset ja maahanmuuttaneet tuntevat eri toimijat ja osaavat hyödyntää niiden tarjoamia palveluita. Rahoituksen haku- ja raportointimenettelyssä tulee kannustaa järjestöjä hakemaan yhdessä rahoitusmahdollisuuksia. Tällä tavalla vahvistetaan kumppanuuksia eri toimijoiden välillä.

Kommentit lukuun 13: Hyvät väestösuhteet ja osallisuus tukemaan kotoutumista ja yhteenkuuluvuuden tunnetta

Maahanmuuttaneiden osallisuuden lisäämisellä on ratkaiseva rooli heidän kiinnittymisessään suomalaiseen yhteiskuntaan. Kotoutuminen lähtee liikkeelle osallisuudesta – maahanmuuttaneen lähiympäristöllä, perheellä, ystävillä, niillä henkilöillä, joita maahanmuuttanut kohtaa arjessaan, on valtava merkitys. Lähtökohtaisesti jokainen haluaa kuulua johonkin ja olla aktiivinen toimija, joten kotoutujaa tulisi kannustaa aktiivisuuteen ja tarjota mahdollisuuksia sen sijaan, että rajoitetaan niitä. Kotoutumisessa kaksi tärkeää elementtiä ovat kielitaito ja työnteko. Työllistymisen edellytyksenä on useimmiten riittävä kotimainen kielitaito, mutta on huomioitava, että kielitaito karttuu luokkahuoneen lisäksi myös erityisesti työelämässä. Englanninkielisten ja monikielisten palveluiden tarjonnan lisääminen tukee hyviä väestösuhteita ja lisää osallisuuden tunnetta. Työ- ja elinkeinoministeriön monimuotoisuusohjelma on hyvä esimerkki toimenpiteestä, jolla pyritään lisäämään maahanmuuttaneiden yhteenkuuluvuuden tunnetta ja kiinnittymistä työelämään.

Kommentit lukuun: Kotoutumisen edistämisen suuntaviivat 2020-luvulle ja tiivistelmä askelista eteenpäin

Suomen Yrittäjät kannattaa toimenpidesuunnitelmassa esitettyjä askelmerkkejä ja peräänkuuluttaa vaikuttavuuden arvioinnin sekä konkreettisten tavoitteiden asettamisen merkitystä. Hallituksen siirtäessä kotouttamispalveluiden kokonaisvastuun kunnille on ehdottoman tärkeää selvittää ne keinot, joiden avulla kotouttamispalveluita on riittävästi tarjolla myös muualla kuin kasvukeskuksissa ja samalla varmistaa, että koko maassa on riittävät resurssit ja osaaminen kotoutumistoimenpiteisiin.

Hallitus esittää maahanmuuttaneiden ja työnantajien paremmaksi yhteen saattamiseksi valmistelua työmarkkinajärjestöjen kanssa yhteistyössä toimialakohtaisia palvelupaketteja työnantajien ja maahanmuuttaneiden tarpeiden paremmaksi yhteensovittamiseksi. Työpaikat syntyvät nimenomaan pieniin yrityksiin, joten on todella tärkeää, että pienten yritysten ääni otetaan valmistelussa huomioon ja heidän kynnystänsä rekrytoida osaavaa työvoimaa madalletaan.

Suomen Yrittäjät pitää tärkeänä, että työntekijän oleskelulupahakemusten käsittelyaikaa nopeutetaan niin, että tavoite yhden kuukauden käsittelyajasta toteutuu. Nopea käsittely on ensiarvoisen tärkeää, jotta työnantajat voivat saada oikea-aikaisesti työvoimaa ja toisaalta nopea käsittelyaika on tarpeen myös ulkomaisen työvoiman houkuttelun kannalta. Eri oleskelulupamuotojen kohdalla ei kuitenkaan saisi olla merkittäviä eroja oleskelulupahakemusten käsittelyssä. Yrittäjän oleskelulupaprosessi kestää pahimmillaan puolitoista vuotta. Yrittäjien oleskelulupahakemusten käsittelyaikaa on yhtä lailla nopeutettava. Tässä yhteydessä on

korostettava myös sitä, että ennakkovalvonnasta jälkivalvontaan siirtyminen on yksi keino, jolla käsittelyaikaa voidaan nopeuttaa.

Suomen Yrittäjät pitää erittäin tärkeänä, että ulkomaalaisten työvoiman hyväksikäyttöä voidaan ehkäistä tehokkaasti. Väärinkäytökset ulkomaalaisten työntekijöiden työehtojen noudattamisessa paitsi vääristävät kilpailua rehellisesti toimivien yrittäjien kannalta, ne eivät ole myöskään inhimillisesti hyväksyttävissä. Siten on hyvä, että selonteossa on keskitytty nimenomaan hyväksikäytön uhrin aseman parantamiseen.

Kotoutumispalveluihin liitettävät velvoittavat toimenpiteet ovat erittäin tervetulleita ja kannustavat toimenpiteessä olevia aktiiviseen toimijuuteen.

Maahanmuuttaneet naiset on otettu erityiseksi kohderyhmäksi syystä. Maahanmuuttaneiden naisten yrittäjyysaste vastaa tasoltaan kantasuomalaisten naisten yrittäjyysaktiivisuutta. Yrittäjyyskasvatus ja mahdollisuus yrittäjyyskokeiluihin kotoutumisaikana loisivat väylän työllistymiseen ja tärkeiden työelämätaitojen oppimiseen.

Manai Aicha
Suomen Yrittäjät